

Sereta:

Îşev cejn û şeveke pir giring e di jiyana mirov, xweza û çanda Kurdî de.

Îşeşev cejn û şeva "Tavan"ê ye. Di çanda Kurdî ya kevnare de û di zimanê Kurdî-Pehlewani û Avestayê de jê re gotine: "Pur Mah" anku "Pir Meh, Tejî Meh" yan jî meha tejbûyî. Bi erebî jî jêre "القمر العملاق" tê gotin.

Niha bi zanistî û zimanê Înglîzî jê re dibêjin: "Fullmoon" yan jî "Supermoon" ku her heman peyv, wate û mebesta Kurdî ya kevnare ye anku "pur-pul-full û mah-meh-mang-moon" in.

Di Yoga'yê de jê re "Gurupurnîma yan jî Purugurnîma" dibêjinê.

Zêdetîrî 2700 sal û di çand û dema Medyan û heta berê wê û piştî wê jî, ev şeveke pir taybet û giring e û tejî ji çalakî, kiryar û boneyên cur bi cur bûye.

Di vê şevê de meh %30 ji zemînê nêzîktir dibe û du ta sê hênde ji demên asayî tejtir dibe û tê xuya, hilkişan û dakişanên zêdetir çê dibin. Îşev pêwîste kêmbixwin û pak bixwin, zêdetir hereket bikin û zêdetir derûn aram bin. Meditation bikin û hestên xwe xweş û sazgar bikin.

Cejn û şeva Tavanê nas bikin û pê re bijîn.

Pênaseya meha Tabanê:

Meha tabanê bûyereke gerdûnî ye ku têde meh tam tej dibe û zemîn, tav û meh dikevin ser yek hêla rast bi awayekî ku zemîn yan jî erd dikeve navbera tav û mehê, ji wê rewşê re "Syzygy"ê tê gotin û meh jî di nêzîktirîn xala zemînê de dibe ku ji wê rewşê re jî "Perigee"yê tê gotin.

Şîroveya Meha Tabanê:

Peyva Taban yan jî Supermoon'ê ne peyveke fermî ya kozmîk e. Têgeha Supermoonê cara yekem ji hêla stêrnas "Richard Nolly" ve di sala 1979 de hate bikar anîn.

Li gor pênaseya Nolfî ya vê diyardeyê, meha nû yan jî meha tejî dema ku %90 herî nêzîkê zemînê be dibe meha Taban. Diyardeya meha Tabanê dema ku meh di xulgeha xwe de li xala xwe ya herî nêzik a zemînê ye û di heman demê de mehek tejî ye jî pêk tê.

Ji ber ku gera mehê li dora zemînê ovalî ye, ev dibe sedema ku di dema gerandina xwe de bigihîje xalên herî nêzîk û dûr. Xala herî dûr a xulgeha mehê jê re "Apogee" tê gotin û bi qasî 405 hezar û 500 kîlometreyan dûrî zemînê ye. Ji xala herî nêzîk re jî "Perigee" tê gotin û bi navînî 363 hezar û 300 kîlometre dûrî cîhanê ye. Dema ku meha Tev di xala Pergean de ye, ew ji Tîv meha normal hinekî geştir û mezintir xuya dike û bi vî rengî diyardeya meha Tabanê pêk tê.

Diyardeyên "Syzygy – Perigee"yê

Peyva fermî ya supermehê komstêra zemîn-Meh-Tavê ye. Di kozmolojiyê de, têgeha "Syzygy wasp"ê sê tenên asmanî li ser hêlek rast rêz dike. Navekî din ê

fermî yê vê diyardeyê meha Tevahiya Perigeeyê ye.

Awayê mehê di dema vê diyardeyê de:

Ji ber ku meh di dema vê diyardeyê de pir nêzî dinyayê ye, Ji ber ku meh di dema vê diyardeyê de pir nêzî dinyayê ye, meha Tabanê ji sedî 30 ji tam mehek piçûktir û 16% ji mehek tejî ya normal geştir xuya dike. Di kurdî de jê re meha Tabanê anku meha ronî û direxşanê tê gotin.

Dema herî baş bi dîtina meha Tabanê:

Dema herî baş bo çêjbînîn ji diyardeyê tejî ya Tabanê yan jî her meheke dî, rasterast piştî sanbûn û hilhatina mehê ye, dema meh zor nêzî aso ye, her weha berî şambûna mehê jî demeke guncav e. Dema meha tejî di asteke nizim de ye, mezintir û geştir xuya dike hetanî di bilindiya asmanê de. Ji wê re îluzyona mehê tê gotin.

Her weha vaxa wê, diyardeyê dî heye ku meh di biçûktirîn hecma xwe de xuya dike ku jê re weku meha biçûk tê gotin û di Kurdî de weku meha “westiyayî”yê tê gotin, lê vê bêjeyê weku bêjeya “Meha Taban”ê baw û bernav nîye.

Diyardeyê meha Tabanê:

Xulgeha mehê li dora dinyayê ovalî ye û ne dorveger e. Dûrahiya mehê ji zemînê 384.000 kîlometre ye, di xala xwe ya herî nêz de 362.600 kîlometre dûrî zemînê ye û dema ku di xala xwe ya herî dûr de ye Di vê heyvê de, meh di geroka xwe ya li dora gerstêrka zemînê de gihîşte xala xwe ya herî nêz, lewra ev diyarde çêbû. meha çardeh di demên normal de bi qasî 0,16 luksê dide; Lûks pîvana ronahiyê ye. Dema ku meh bi dûrahiya herî kin nêzî zemînê dibe, ronahiya wê digihêje 0,3 lûksê. Rewşa mehê di doxên normal de ji bo 100.000 luks du qat ji meha çardeh e.

Bandorên Meha Tabanê:

Cûdahiya herî mezin di navbera pêlên bilind û nizim de li dora dema meha tejî û meha nû ye. Di van qonaxên mehê de, hêzên gravîtasyonê yên mehê û rojê bi hev re dibin sedem ku okyanûs di heman alî de bilind bibin. Ji van rabûnan re rabûna beharê yan jî rabûna qralî tê gotin. Diyardeya Taban dibe sedem ku bilindahî ji bilindahiyên qralî 2 santîmetir zêde bibin.

Her çend di dema vê diyardeyê de pozîsyona mehê û rojê dibe sedem ku tevgerên tektonîk hinekî zêde bibin jî, bandorên vê diyardeyê li ser rûyê erdê pir hindik in. Hin zana li ser vê mijarê lêkolîn kirine, lê heta sala 2023'an ti dane û delîl tunene ku diyardeya mehê û felaketên xwezayî bi hev ve girêbide.

Peywestbûna mehê bi hilkêşîna zemînê re bûye sedema wê baweriyê ku ew yek ji nîşanên herî xeternak ên li ser rûyê erdê ye, weku erdhej û teqîna volkanîk, lê ji bo vê yekê tu dane û delîl tunene.

Ev diyarde di salê de 4 heta 6 caran rû dide. Ev lîste dîroka hemû bûyerên di

navbera salên 1901 û 2100an de rû dane û dê di pêşerojê de jî rû bidin diyar dide.

Jêder:

1. <https://earthsky.org/astronomy-essentials/what-is-a-supermoon/#:~:text=Bottom%20line%3A%20In%202023%2C%20new,and%20also%20a%20Blue%20Moon.>

2.

<https://zaniary.com/blog/64ef6f3850b10/%D9%85%D8%A7%D9%86%DA%AF%DB%8C-%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D9%86#:~:text=https%3A//moon.nasa.gov/news/197/super%2Dblue%2Dmoons%2Dyour%2Dquestions%2Danswered/%23%3A~%3Atext%3DWhen%2520the%2520Moon%2520is%2520at%2Cand%2520bright%2520in%2520the%2520sky.>

3.

<https://zaniary.com/blog/64ef6f3850b10/%D9%85%D8%A7%D9%86%DA%AF%DB%8C-%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D9%86#:~:text=https%3A//www.nationalgeographic.com/science/article/supermoon>

4.

[https://zaniary.com/blog/64ef6f3850b10/%D9%85%D8%A7%D9%86%DA%AF%DB%8C-%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D9%86#:~:text=Supermoon%20/%20Super%20Moon%20%2D%20Why%20and%20When%3F%20\(timeanddate.com\)](https://zaniary.com/blog/64ef6f3850b10/%D9%85%D8%A7%D9%86%DA%AF%DB%8C-%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D9%86#:~:text=Supermoon%20/%20Super%20Moon%20%2D%20Why%20and%20When%3F%20(timeanddate.com))

5.

<https://zaniary.com/blog/64ef6f3850b10/%D9%85%D8%A7%D9%86%DA%AF%DB%8C-%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D9%86#:~:text=Supermoon%3A%20What%20is%20it%20and%20how%20can%20I%20see%20it%3F%20%2D%20BBC%20News.>

<https://zaniary.com/blog/64ef6f3850b10/%D9%85%D8%A7%D9%86%DA%AF%DB%8C-%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D9%86>

6. Ji nivîsa feleknasê Kurd “Luqman Hewêzî”

7. Wîkîpediya, ansîklopedîya Azad

Lêkolîn û nivîs: Qendîl Şeyxbizînî